

DEBATT

Fra og med dette heftet er det meningen at hvert nummer av *Vardøger* skal slutte med en debatttdel, så sant redaksjonen har stoff som passer inn i denne rubrikken. Med stoff som passer mener vi først og fremst (fortrinnsvis korte) innlegg omkring temaer fra tidligere *Vardøger*-numre, men også stoff - i form av kommentarer, polemikker, korte notater, osv. - om aktuelle emner som ikke har vært behandlet i *Vardøger*.

Nedenfor følger en debatt som har sitt utgangspunkt i *Vardøger* 5. Den dreier seg i første rekke om det temaet som i ml-bevegelsen går under benevnelsen "spørsmålet om Stalin". Fordi denne debatten har særlig aktualitet i forbindelse med hovedtemaet i dette heftet, har vi latt den få svært stor plass.

En kort presentasjon av de tre debattantene: Sæmund Fiskvik er et fremtredende medlem i AKP(ml) i Sør-Trøndelag. Vi må derfor regne med at standpunktet hans er representativt i alle fall for ledelsen i ml-bevegelsen. Olav Fagerlid gikk ut av SUF(ml) i 1970 og har siden arbeidet i *Vardøger*-redaksjonen. Trond Spurkeland er medlem av Kommunistisk Arbeidsgruppe i Bergen og har skrevet flere artikler om stalinisme-problematikken. Han er også bidragsyter til boka *Stalinismen - en marxistisk kritikk*, som kommer ut på Gyldendal Forlag i høst.

Redaksjonen

Til debatten om utviklinga i Sovjet

Siden Vardøger-redaksjonen har komponert et nummer som i all hovedsak dreier seg om kritikk av Stalins (og Lenins) linje for oppbygging av sosialismen, skal jeg konsentrere meg om det samme emnet. Nå er det jo et faktum at det presenteres mye bra stoff om vedkommende emne i forrige nummer av Vardøger, såvel kjensgjerninger som analyse. Det som mangler er vel heller en del dristighet når det gjelder å trekke konklusjoner - ja, for det skulle vel ikke være for mye forlangt at noen grunnleggende spørsmål ble stilt på spissen og besvart: Var det Lenin eller Trotskij som hadde en riktig linje for den russiske revolusjonen/ Var Stalin en stor revolusjonær eller ikke/ Eksisterte det proletariatets diktatur og sosialisme i Sovjet under Stalins tid (enn si noen gang?). Ære være den vitenskapelige forsiktigheten som bestreber seg på unngå bombastiske konklusjoner når undersøkelsesmaterialet er for spinkelt - men i dag er det f.eks. tross alt snart gått 17 år siden de ellers så besindige kinesiske kommunistene med Mao Tsetung i spissen definitivt slo fast sitt syn på disse spørsmålene ... skulle det ikke snart være på tide for noen hver å komme etter til samme "konkluderende *nivå*" i debatten? Det er sjølsagt heller ikke min mening at debatten om Stalin kan komme fram til noen "endelig avslutning", men en skal huske at ved å stille spørsmålene på spissen, slik som ovenfor, tvinges en til å gi ei vurdering av alle de sidene ved spørsmålet som en rekner for vesentlige og veie for og imot - først da kan vi virkelig lære noe.

Nåvel, la oss så stille spørsmålet:

Den seriøse behandlingen omkring dette spørsmålet finner vi i Vardøger i artiklene av Paul Sweezy og Charles Bettelheim. Her framheves, særlig hos Bettelheim, den fundamentale betydninga som den rådende *politikken* spiller, i motsetning til det revisjonistiske synspunktet om at statseiendom til produksjonsmidlene er en garanti for at sosialismen skal bestå i et land. Analysen de lager er lærerik og så vidt jeg kan skjønne i hovedsak i samsvar med Mao Tsetungs videreutvikling av marxismen-leninismen når det gjelder oppbygginga av det sosialistiske samfunnet. Det er verdt å merke seg hvordan det føres polemikk mot ideen om at "byråkratiet" kan utgjøre en herskende undertrykkerklasse alene. Dette gjør det også klart at påvisning av byråkratiske *tendenser* langt fra er nok til å utbasunere sosialismens endeligt i et land. Men de nevnte artiklene prøver i liten grad å anvende denne teorien på Sovjetunionen i Stalin-perioden. Når en skal gjøre det, blir en stilt overfor oppgaven å finne ut hva som til enhver tid var de viktigste politiske spørsmålene hvor en ble stilt overfor en skillevei, eller sagt med andre ord: hvilke hovedoppgaver proletariatet og samfunnet ble stilt overfor, hvilke hovedfiender det ble møtt av. I tur og orden tror jeg (skjematisk) at det for Sovjetunionens vedkommende var: Kampen mot invasjonstyrkene (1918-1921), arbeidet med å gjenreise økonomien ved hjelp av NEP (1921-1925), industrialisering og sosialistisk omdanning av økonomien både i industri og jordbruk (1926-1932), og endelig omdanning av kulturen og ideologien (overbygninga) i samfunnet samt forberedelser til den kommende verdenskrigen (som Stalin forutså i god tid) (1933-1940). Deretter fulgte som kjent selve krigen og gjenreisninga etter seieren. Statsmaktas klassekarakter bestemmes av den politiske staten førte i disse kampene; tjente denne politikken proletariatet og folket eller tjente den et framvoksende borgerskap og de imperialistiske kreftene? Slik må vi stille spørsmålet i tillegg til at andre kampfoppgaver av sekundær betydning også må vurderes på samme måte slik at bildet kan bli tilstrekkelig nyansert. Bettelheim later imidlertid til å ha en annen mening enn som så; han slår fast at "Framskritt mot sosialismen er funamentalt ikke noe annet enn de umiddelbare produsenters herredømme over sine eksistensbetingelser" (s. 141). Av resten av artikkelen virker det som om Bettelheim setter "framskritt" som identisk med *kriterium* (på sosialisme). I så fall kan vel ikke dette tolkes på annen måte enn at kampen for arbeiderklassens direkte maktutøving, kampen mot byråkratiske tendenser *generelt* må være alfa og omega. Dette kan neppe være riktig - for denne kampen må i hovedsak sies å være knyttet til ei revolusjonering av overbygninga av samfunnet, slik som det f.eks.

har kommet til uttrykk gjennom den kinesiske kulturrevolusjonen. Men en slik kulturrevolusjon (i en eller annen form) er basert på bestemte materielle og sosiale forutsetninger! Kineserne har åpenbart hele tida vært oppmerksom på oppgavens betydning, derfor gjennomførte de da også en kampanje mot korrupsjon og byråkrati allerede i 1952, men i tida som deretter gikk fram til starten av kulturrevolusjonen i 1966 ble andre hovedoppgaver stilt opp i tur og orden, slik som Landbrukskooperasjonen/Den sosialistiske omdanninga av industri og handel/ "Generallinja"/ Jordbrukskollektiviseringa gjennom folkekommunene mm. Dette var utvilsomt de politiske hovedspørsmålene i Kina denne tida, og det var den linje som ble valgt i disse spørsmålene som var avgjørende for om proletarietets diktatur i Kina skulle videreutvikles eller smuldre sammen.

Videre. Når dette utgangspunktet er klart, kommer debatten ned på jorda - da kan en vurdere om det var riktig eller galt å stille hovedoppgavene slik det ble gjort. Da får en debatten om hvorvidt NEP-politikken burde vært kuttet ut, om det var riktig å satse på en hurtig industrialisering, om kollektivisering burde satt inn på et langt seinere tidspunkt og likedan om det var riktig å prioritere forberedelsene til krigen så høyt både med hensyn til militærproduksjon og utrenskning av 5.-kolonnen i landet. Som et ledd i denne debatten må en også reise spørsmålet om det burde vært tatt initiativ til ei omdanning i likhet med den kinesiske kulturrevolusjonen, f.eks. midt på 30-tallet. Men så vidt jeg kan se reises det ikke noen slik debatt i Vardøger. Inntil det lages en slik analyse om en *alternativ vei* til sosialismen for Sovjets vedkommende finner jeg det i grunnen litt formålsløst å produsere lange polemikker til fordel for den politikken som ble fulgt. Derfor får det foreløpig greie seg med en konklusjon om at statsmaktas politikk tjente proletariatet i dets kamp for å bygge sosialismen, og at klassekarakteren til det diktaturet som ble utøvet ved hjelp av denne statsmakta, derfor verken var borgerlig eller "byråkratisk", men proletarisk. Unntaket fra denne konklusjonen var mangelen på kulturrevolusjon, men det kan ikke bidra til å endre hovedkonklusjonen.

Så langt om politikken - over til de økonomiske forholdene.

SOSIALISME ELLER KAPITALISME? (ELLER EN MELLOMTING?)

Mye av debatten mellom Sweezy og Bettelheim dreier seg vel i grunnen om hva som er "viktigst": de økonomiske forholdene eller de politiske maktforholdene. Debatten konsentrerer seg

mye til spørsmålet om hvilken vekt en skal legge på om samfunnet styres etter planøkonomi eller en mer fri markedsøkonomi. Men nå er det jo slik at *plan* og *marked* begge omhandler måten produktene i et samfunn distribueres på, og dermed utgjør de en viktig del av vedkommende samfunns *produksjonsforhold*. Siden det av og til kan virke som om Bettelheim er uenig i dette, kan det vel være nødvendig å presisere at begrepet produksjonsforhold i marxistisk terminologi omfatter såvel eiendomsforholdene og klasserelasjonene som formene for fordelinga av produktene.

La oss så stille det spørsmålet som hele tida ligger og lurer i bakgrunnen i forrige Vardøgernummer: Hadde produksjonsforholdene i Sovjet opp til Stalins død kapitalistiske eller sosialistiske hovedtrekk?

Se for det første på *eiendomsforholdene*. Her kan det ikke være tvil om Stalins store innsats når det gjelder arbeidet med den sosialistiske omlegginga. I 1927 utgjorde de sosialistiske foretaka bare ca. 35% av folkehusholdninga. I 1934 var det tilsvarende tallet nærmere 70% mens en i tillegg til disse 70 prosentene hadde over 20% kollektivforetak av folkehusholdninga som helhet - bare en blasert sofaradikaler kan vel benekte at dette var et mektig skritt i retning av å utvikle et sosialistisk Sovjetsamvelde!

Men det er riktig at statseiendom og planøkonomi slett ikke er noen garanti for at det var sosialisme - det kunne jo være at en i stedet stod overfor en sentraldirigert statskapitalisme? ... Det er her *markedet* kommer inn som et avgjørende vannskille - hvis det produseres primært for et marked blir profittens størrelse ved omsetninga på markedet det avgjørende siktemålet med produksjonen som derved vil skje etter kapitalistisk mønster. Ut ifra dette virker det lite gjennomtenkt når Bettelheim hevder at spørsmålet om planøkonomi eller markedsøkonomi "er helt inadekvat når det gjelder å bestemme overgangssamfunnets vesenstrekk og utviklingstendenser". Dermed har han laget seg en billig unnskyldning for å gå rundt bøygen - og bøygen i dette tilfellet er at Stalins økonomiske politikk tok som utgangspunkt gradvis å *redusere* markedets betydning i det økonomiske livet, mens Krustsjov og hans etterkommere tok det motsatte utgangspunktet gjennom sine økonomiske reformer. Det skulle vært interessant hvis f.eks. Vardøggerredaksjonen tok på seg oppgaven å sammenlikne hovedtrekkene i det økonomiske livet Stalins Sovjetsamvelde med de tilsvarende i Bresjnevs profittsamfunn. Da måtte en gå inn på en omfattende analyse av slike områder som bruken av profitt som stimulator/ lånepolitikken/ prissvingningene/ lønnsystemene/ bedriftenes disposisjonsrett

over fonds og råvarer osv. Alt dette var sentrale saker for den kraftige omlegginga av den sovjetiske økonomien som fant sted på midten av 60-tallet på bakgrunn av Libermans ideer. Men fant en ikke spor av kapitalisme i Sovjetøkonomien under Stalin, f.eks. når det gjaldt eksistensen av et marked? - jo naturlig nok gjorde en det fordi (slik Bettelheim også ganske riktig påpeker) fjerninga av marked, varerelasjoner, o.l. er en historisk oppgave som bare kan gjennomføres skrittvis. Poenget er at denne skrittvis prosessen var i riktig gjenge under Stalin, mens Krustsjov og særlig Bresjnev snudde den fullstendig! Riktig nok kan en vel også for Stalins vedkommende peke på noen negative unntak, særlig på lønnspolitikken område, men dette er likevel underordna den positive helheten i den økonomiske bildet. Derfor blir det nærliggende å spørre: hvordan kunne en i flere tiår opprettholde og videreutvikle en sosialistisk økonomi i et samfunn hvor det angivelig skulle eksistere et borgerlig/byråkratisk diktatur?

Etter disse to kapitlene hvor jeg for det første har forsøkt å vise at statsmaktas politikk tjente proletariatet og for det andre at økonomien var i hovedsak sosialistisk, vil noen spørre: Javel, la gå, men var det ikke slik at midlene som politikken ble gjennomført med undergravde målsettinga, og var det ikke kan hende også slik at økonomien utviklet seg i kapitalistisk *retning* under Stalin. Disse spørsmålene fortjener i høyeste grad svar, men la det være klart at de ikke angår spørsmålet om samfunnets *kvalitet* under Stalin, men begrenser seg til hvorvidt det i hans tid ble ført ei linje som utviklet Sovjetunionen stadig nærmere kontrarevolusjonen eller ikke. Spørsmålet er med andre ord om *utviklingstendensen* under Stalin var god eller dårlig, og det er nettopp det jeg skal behandle i neste avsnitt.

HVILKEN VEI?

La oss aller først holde det klart at det i et hvert sosialistisk samfunn fins forhold som gjør det *mulig* for et nytt borgerskap å vokse fram: - kapitalistiske rester i økonomien (vareproduksjon i jordbruket, lønnskilnader, skille kroppsarbeid og åndelig arbeid), - gamle vaner fra utbyttersamfunnet som fremmer sjølgodhet og lite kollektiv stil, - eksistensen av et statsapparat som kan snues imot massene. Disse forholdene representerer en konstant trussel om kontrarevolusjon samtidig som de ikke kan fjernes på annen måte enn ved gradvis utvikling av det sosialistiske samfunnet.

Men i tillegg til dette kan en peke på flere politiske feil fra Stalins tid som dannet et ytterligere grunnlag for Krustsjovs og den nye herskerklassens makterobring. Disse må oppsummeres samvittighetsfullt slik at de slipper å gjentas. I første rekke tror jeg det dreier seg om 3 hovedfeil - teoretiske feil, svakheter i masselinja og dårlig kaderfostring.

1. De teoretiske svakhetene kom først og fremst til uttrykk gjennom overvurdering av det økonomiske frontavsnittet og tilsvarende undervurdering av overbygninga. Stalin ble i stor grad klar over denne feilen på slutten av sitt liv, f.eks. forklarer han på utmerket vis hvordan overbygninga må spille en aktiv rolle for å konsolidere den økonomiske basis i brosjyren "Marxismen og språkvitenskapens problemer" som han skrev i 1950. En del andre svakheter kan en vel også peke på, så som sviktende klasseanalyse av Sovjet-samfunnet (hvilket også rettet seg rundt 1950), og en del dogmatisme i vitenskapelige spørsmål, men ellers skal en få meget store vanskeligheter med å vise at Stalin utvannet marxismen-leninismen på noe avgjørende punkt slik at utviklingstendensen på teoriens område under hans liv skulle gå i retning av revisjonisme. Det måtte en Krustsjov til for å forkludre teorien om proletarisk internasjonalisme, teorien om overgangen til sosialismen, statslæren ("hele folkets stat") osv. Når det f.eks. gjaldt økonomiske teorier forsvarte Stalin i sine siste år Lenins teori om å utvikle landbruket stadig i retning av statseiendom i kamp mot revisjonistiske økonomer som f.eks. ville overføre de statseide tre torstasjonene til kollektivbrukene slik at sfæren for varemarkedet dermed ville bli utvidet.
2. Bruddene på masselinja gjaldt særlig manglede evne til å skille mellom to vesensforskjellige ting: på den ene sida feil som folket gjorde mot bedre vitende og på den andre sida fiendens bevisste provokasjoner. Videre ble det imidlertid også gjort feil når det gjaldt opplæring av massen. Her ble det ikke lagt stor nok vekt på å lære massen å utvikle sin *egen* evne til å bekjempe borgerlige elementer og ideer. Istedet ble det ofte slik at denne oppgaven skulle overlates til staten. Endelig hadde lønnspolitikken en viss negativ innvirkning på massene på den måten at en overdreven bruk av materielle stimulanser (div. akkordlønnsystemer) fremmet individualismen framfor kollektiv oppofrelse. Alt dette var alvorlige feil som lettet kontrarevolusjonens arbeid kraftig, men på den andre sida hersker det ingen tvil om at massene i Sovjet også virkelig var politisk mobilisert for å bygge sosialismen. Les bare borgerlige, kritiske, observatørers

beretninger fra mellomkrigstidas Sovjet - og det er slående hvordan de aller fleste må innrømme at de er blitt imponert av folkets offervilje og begeistring for saken! Tenk bare på hvordan Sovjet-folket nedkjempet nazi-hæren - er det noen tvil om at en her stod overfor et folk som visste at de hadde et sosialistisk fedreland å forsvare?

3. Kaderpolitikken led under flere feil, både når det gjaldt partiet og høyere statsfunksjonærer. Det er vanlig å legge meget stor vekt på privilegiene som ble gitt, særlig til de sistnevnte, men sjøl om dette skapte et skille mellom høyere funksjonærer og folket, kan jeg ikke se at det noen steder (heller ikke f.eks. i Vargas artikkel i Vardøger) blir belyst at en stod overfor en *klasse* av privilegerte. Dessuten tror jeg at en lett kan glemme andre stor feil i kaderpolitikken når en ser seg blind på dette. Jeg tenker særlig på den nivåsenkninga som fant sted i partiet. Denne kan belyses med f.eks. medlemstallet som økte fra 1.6 mill. i 1939 til 6.0 mill. i 1946.

Det var utvilsomt riktig å åpne protene på vidt gap for nye medlemmer under krigen da situasjonen var trengt og folk som ønsket å gjøre karriere sist av alt ville satse på SUKP - det samme skjedde i den hardeste perioden under intervensjonskrigen i 1919 da partiet fordoblet seg. Men den gangen ble dette fulgt opp av ei partirensing etter seieren slik at tallet kom tilbake til gammelt nivå i 1923. Dette skjedde ikke etter 2.verdenskrig, medlemstallet holdt seg konstant på 6 mill. fram til Stalins død, (hvoretter det raskt økte enda videre...). Riktignok ble det iverksatt skoleringskampanjer i partiet på slutten av 40-tallet, men Stalin klager sjøl over mye dogmatikk i denne forbindelse. Videre var ikke kaderpolitikken preget av metoden med å knytte kaderen til massene gjennom deltaking i produksjonen, slik kineserne siden har lagt meget stor vekt på.

Alle disse tre hovedsvakhetene (teorien, masselinja og kaderfostringa) *lettet* kapitalistisk utvikling, men på den andre sida tror jeg det er alt for drastisk å si at de *nødvendiggjorde* den. Videre. Hva var Stalins rolle i disse spørsmålene? Det er klart at han må bære mye av hovedansvaret for at de bestod. Derimot er det samtidig tydelig at han ikke var noen drivkraft for å fremme dem. Dette kommer fram tydeligst på partiets 19. kongress. I den beretninga som ble lagt fram der (av Malenkov) blir flere av disse feilene stilt i sitt rette lys og kritisert. F.eks. gjaldt dette formell skoloring av kaderen, utvelging av kaderen på grunnlag av tekniske kriterier istedet for politiske og forsømmelse av å utvikle kritikken nedfra. Ei sammenlikning av Sovjet i denne tida med Kina på første halvdel av 60-tallet

viser flere likhetstrekk hva gjelder framvoksten av byråkratiske tendenser, samtidig som Malenkovs beretning på kongressen i 1952 peker fram mot ideologisk korrigeringskampanje som kan minne om den kinesiske kulturrevolusjonen. Det er vel neppe noen tilfeldighet at den revisjonistiske utgaven av SUKP's historie i omtalen av denne kongressen ikke nevner Malenkovs beretning med ett ord.

OM KONTRAREVOLUSJONEN

Vardøger prøver ikke å framføre noe konkret forslag til framstilling av hvordan kontrarevolusjonen i Sovjet utviklet seg skritt for skritt. Flere av artiklene inneholder riktig nok viktige elementer i en slik historikk, men sammenfattainga mangler. Dette er da heller ikke noen lett oppgave - det trengs både mer diskusjon og framskaffing av mer bakgrunnsmateriale (mye av dette ligger utilgjengelig forvart i Kreml). Likevel skal jeg sette opp et skjelett som i det minste har det gode ved seg at det muliggjør at fortsatt diskusjon kan bli mer konkret og poengtert. (Jeg skylder å gjøre oppmerksom på at noen av de ideene som følger er hentet fra et foredrag av den svenske marxist-leninisten Bo Gustafsson).

- Røttene kan søkes tilbake til slutten av 40-tallet med vekt på de punktene som allerede er nevnt, og med hovedvekt på partiets kvalitative tilbakegang.
- Den 19. partikongressen i 1952 var et forsøk på å overvinne faren.
- Kampoppgavene fra den 19.kongressen ble ikke gjennomført, bl.a. fordi det ble lagt alt for stor vekt på "partiets enhet" etter Stalins død i mars 1953.
- Store deler av partiledelsen ble rensket ut etter at Krustsjc tok over som reell leder i slutten av mars 1953 og Malenkov ble avsatt som førstesekretær (formelt ble ikke Krusse leder før september 1953).
- Likvideringa av sikkerhetssjefen Beria, sommeren 1953, var et uttrykk for konsolidering av Krusses makt, sjøl om heller ikke Beria stod for noen klart progressiv linje.
- Utenrikspolitikken tok til å bli lagt om gjennom forsoninga med Tito-klikken i 1955 og lansering av teorien om at det fins "flere prinsipielt ulike veier til sosialismen".
- Tilsvarende var oppløsninga av KOMINFORM i 1956 en gest imot Tito.

- Den 20. partikongressen i 1956 knesatte en rekke revisjonistiske hovedteorier angående "fredelig sameksistens", "parlamentarisk overgang til sosialismen", samt på det økonomiske området hvor planøkonomien ble gjennomhullet via teorien om "desentralisering for å fremme initiativet". Den 20. partikongressen representerer *vannskillet* for revisjonismens framvokster.
- Både progressive motdemonstrasjoner i Sovjet samt forsøket på kontrarevolusjon i Ungarn, 1956, viste at den nye politikken hadde skapt en ustabil situasjon.
- Krusses *definitive konsolidering* som hersker skjedde sommeren 1957 da presidiet, i juni, med 7 mot 4 stemmer vedtok å avsette ham, hvoretter han gjennom kupp i sentralkomiteen i juli sikret sin posisjon og samtidig sørget for at hans viktigste fiender Molotov, Malenkov og Kaganovitsj ble utstøtt fra presidiet og i praksis fratatt all makt.
- Deretter kunne Krusse utvikle revisjonismen friere:
 - Økonomisk* gjennom oppløsninga av de statsdrevne maskin- og traktorstasjonene samt oppheving av forbudet om å selge privatprodukt til staten.
 - Kulturelt* bl.a. gjennom kulturavtalen med USA som åpnet veien for dekadent vestlig borgerkultur til Sovjet.
 - Utenrikspolitisk* gjennom mangelfull hjelp til Kongo og Cuba i deres kamp mot imperialismen, og delvis faktisk det samme overfor revolusjonsregjeringa i Algerie samt FNL og DRV!
 I tillegg til dette kom utskifting av alle mulige opposisjonelle ledere i Øst-Europa (Albania og Kina var vel de eneste unntakene...).
- Den 22. partikongressen i 1962 markerte skrittet fullt ut da proletarietets diktatur ikke bare ble avsverget i gavnet, men også i navnet gjennom innføring av "hele folkets stat" og tilsvarende "hele folkets parti". På samme tidspunkt ble bruddet med broderpartiene i Albania og Kina endelig markert.
- Ved Krusses fall i 1964 var den nye herskerklassen endelig etablert, partiledelsen var tilstrekkelig utskiftet (også på lokalplanet), klassekarakteren til partiet var mye endret også hva gjaldt *klassebakgrunn* (nesten 1/2-parten av de nye 5,6 (!) mill. medlemmene som ble rekruttert fra 1956 til 1967 var intellektuelle eller spesialister), marxismen-leninismen var revidert etter behovet, kort sagt: alle vesentlige politiske endringer var fullført og veien lå åpen for innføring av byråkratisk statskapitalisme i innenriksøkonomien og sosialimperialisme i utenrikspolitikken.
- Profittsystemet ble innført i jordbruket i 1965 og i industrien i perioden 1966-69.

- Siste avgjørende ledd i utviklinga er åpninga av grensene for utenlandsk monopolkapital som er skjedd de siste åra.

SAMMENFATNING

1. *Kvaliteten* på Sovjetsamfunnet var proletariatets diktatur og sosialisme i hele den perioden da Stalin sto i ledelsen.
2. *Utviklingstendensen* før andre verdenskrig gikk klart i retning av stadig høyere sosialistisk nivå, etter krigen står det foreløpig uklart for meg hvilken strømning som var dominerende av den borgerlige eller den proletære.
3. *Stalins rolle* under utglidningstendensene etter krigen var på ingen måte entydig negativ - på slutten av sitt liv stod Stalin klart i kampstilling imot de revisjonistiske tendensene. Ingen kan med sikkerhet si om han ikke ville klart å beseire dem om han ikke hadde dødd et halvt år etter 19. kongress.

ALT SKAL HA SIN FORHISTORIE - OGSÅ OPPDIKTEDE KONTRAREVOLUSJONE

(Om Olav Fagerlids forsøk på å forfatte den historiske bakgrunnen for at sosialismen aldri har rådet i Russland).

Overskrifta antyder den konklusjonen som Olav Fagerlids artikkel i forrige Vardøger-nummer er ment å skulle bygge opp til. Dette skjer gjennom at han tar opp noen hovedlinjer i russisk historie til gjennomgang for perioden fra tida rundt århundreskiftet og fram til starten av 1920-tallet. Hovedlinjene er så vidt jeg kan se bondespørsmålet, sovjetenes utvikling, og bolsjevikenes masseinnflytelse.

1. Når det gjelder bondespørsmålet er hovedkonklusjonen at bolsjevikene aldri hadde noen som helst betydelig støtte blant bøndene.
Metodikken er det første punktet hvor framstillinga faller igjennom; O.F. tar nemlig ikke hensyn til at bondemassene objektivt delte seg i tre (fattigbønder, mellomstore bønder og kulaker), og at dette også gjenspeilte seg i innbyrdes forskjellig politiske standpunkter blant bøndene. Kulakene er faktisk nesten helt forsvunnet i framstillinga. Dermed blir framstillinga skjematisk.
Bolsjevikenes taktikk er derfor heller ikke viet noen oppmerksomhet. Denne taktikken gjennomgikk flere etapper, nemlig:

- I: Før høsten 1917 da oppgaven var å forene seg med *hele bondemassen* mot selvherskerdømmet og for borgerlig demokratisk revolusjon.
- II: Perioden fra oktoberrevolusjonen og fram til våren 1919 da taktikken var å forene seg med fattigbøndene og nøytralisere de mellomstore.
- III: Perioden etter 8. kongress (mars 1919) da taktikken overfor mellombøndene gikk over fra nøytralisering til utvikling av et fast forbund for å bygge sosialismen.

Bøndenes kamper er kraftig undervurdert.

- Bondeopprørene som lå til grunn for opphevinga av livegenskapet i 1861 omtales ikke når denne perioden behandles.
- I omtalen av 1905-revolusjonen nevnes ikke bøndenes kamper i det hele tatt, til tross for omfattende sabotasjevirkosomhet, konfiskering av godseierjord, beslaglegging av store kornlagre og væpnede kamper mot tsarsoldatene fra bøndenes side.
- Sosialdemokratenes organisering av bøndene i 1905 nevnes ikke, til tross for dannelsen av bondesovjeter, landarbeiderstreiker, opprop og sirkler.
- Særlig grov er utelatelsen av *landarbeiderne*. Disse utgjorde ryggraden i bolsjevikenes støtte på landsbygda, men er overhodet ikke nevnt i O.F.'s artikkel (hvor det stadig blir gjentatt at bolsjevikene totalt manglet "massebasis på landsbygda" - det være seg både før og etter revolusjonen).
- Bøndenes spontane konfiskering av jord i september og oktober 1917, hvilket var uttrykk for særlig fattigbøndenes revolusjonære holdning er kraftig nedvurdert (fattigbøndene utgjorde på den tid avgjort flertallet blant bøndene).
- O.F. glemmer at bondesovjettene kongress i november 1917 godkjente erobringene som ble gjort av oktoberrevolusjonen.
- De rent borgerlige hets-påstandene om at Tsjekaen (det hemmelige politiet) "ofte var partiets eneste talsmenn på landsbygda" fortjener ikke noen lengre kommentar når en tenker på den omfattende organiseringa av fattigbondekomiteer, Bondeinspeksjonen, Arbeider-patruljene som drev agitasjon osv...
- Det snakkes løst og fast om bondeopprør uten at det settes

i forbindelse med hvilken del av bøndene disse eventuelt omfattet, f.eks. kunne det vel være på sin plass å presisere kulakenes deltakelse og rolle før en bombastisk slår fast at bøndene er en masse rebellerte?

Hovedmåten O.F. bruker for å bygge opp om konklusjonen sin er med andre ord å utelate alle viktige historiske fakta som trekker i motsatt retning. Jeg skal ikke beskyld ham for bevisste utelatelser - det dreier seg vel i større grad om faren for å bli offer for ensidig kildemateriale (noe enhver leser kan overbevise seg om gjennom å studere notehenviisningene!)

2. Når det gjelder utviklinga av sovjetene (og statsapparatet generelt etter revolusjonen) gjør O.F. den vanlige feilen som ellers er særlig typisk for anarkister, nemlig å betrakte sovjetene som en magisk *fetisj*, som et mål i seg sjøl, ikke som det *redskap* de i virkeligheten var ment å skulle være for å oppnå forskjellige mål til forskjellige tidspunkt, (styrte tsaren, gjennomføre sosialistisk revolusjon, bygge sosialisme).

- O.F. kan ikke dy seg for å gi Lenin et lite stikk for at han i boka "Hva må gjøres?" ikke levner sovjetene noen plass, enda det burde være kjent at sovjetene var et *redskap* massene skapte selv, og i hovedsak spontant i 1905, mens den omtalte boka ble skrevet i 1902.
- Det påstås at bolsjevikene var reserverte overfor sovjetene i 1905, f.eks. i Petrograd. Hvorfor holde det skjult at det som skjedde i Petrograd i 1905 var at bolsjevikene ble stengt ute fra sovjetene av mensjevikene m.fl. (som der var i flertall). - Petrograd-sovjetet gikk da også hurtig dukken, i motsetning til det bolsjevik-kontrollerte Moskva-sovjetet som mye lengre holdt stand mot tsar-troppene.
- I framstilling av oktoberrevolusjonen overdrives sovjetenes betydning en del. F.eks. hevdes det at bolsjevikene støttet seg på rådskongressen da de ledet gjennomføringa av revolusjonen, men faktum er jo at rådsforsamlinga trådte sammen først om kvelden den 25. oktober, dvs. dagen etter revolusjonens klimaks. (En annen sak er at Trotski linje, som ble nedkjempet, nettopp var å utsette revolusjonen til etter at rådskongressen var trådt sammen...).
- O.F. er tydeligvis meget skeptisk til politikken som ble fulgt etter revolusjonen med å bygge opp et statsapparat med en del tradisjonelle trekk, og ser dette som en trussel mot sovjetene; Han kritiserer opprettinga av *Tsjekan*

betyr det virkelig at han prinsipielt går inn for å bygge sosialismen uten et innenriks etterretningsapparat?

Han sier at regulær hær som "organiseres etter stramme sentralistiske prinsipper" førte til at Den Røde Arme på begynnelsen av 20-tallet var et "maktinstrument adskilt fra massens kontroll". Skal en tolke dette dithen at han er uenig i at det sosialistiske samfunnet i tillegg til fokevæpning trenger en sentralisert, regulær hær? (Jfr. kombinasjonen Folkemilitsen/Frigjøringshæren i Kina).

Som en liten sluttkommentar under avsnittet om sovjetene vil jeg peke på påstanden om at Stalin, våren 1917, skulle være uenig i Lenins parole om "All makt til sovjetene". Det framføres til og med et "sitat" til dokumentasjon for dette (se side 46 i V.) Faktum er at Stalin som kom til Petrograd før Lenin, flere uker før Lenins aprilteser satte fram krav både om danning av et allrussisk Sovjet som organ for revolusjonær makt og om etablering av arbeidermilits for å gjennomføre revolusjonen. (Se artikkelen "Forutsetninger for sier i den russiske revolusjon", publisert i Pravda 18.3. 1917. Samla verk, bind 3). Den anførte latterlige påstanden i Vardøger er falsk og minner mest om Isaac Deutchers "repertoar" når det gjelder løgnhistorier om Stalin. Dokumentasjon utbedes! Historien om den stolte rådsbevegelsen som angivelig vokste fram spontant og mot bolsjevikenes vilje for så til slutt å bli knust av de samme, blir etter hvert ganske tynn.

3. Til slutt en kommentar på analysen av partiet (fortroppen). O.F. har kalt artikkelen "forholdet mellom avantgarden og massene ...", men dessverre begrenser analysen av fortroppen seg til den sida som angår fortroppens *taktikk*. Utviklinga av fortroppen som organisert element savnes bortimot totalt - så i grunnen er tittelen misvisende. Muligens skyldes denne ensidigheten sviktende forståelse for avantgardens organisatoriske oppgaver (utenom de rent politisk rådgivende(?)).

Så en kommentar til det lille som tross alt står:

- O.F. lanserer teorien om at bolsjevikene var "i hovedsak avhengig av å bygge sin rekruttering på intelligensiaen." Dette kan nok for en stor del være riktig hva gjelder partiledelsen - men neppe når det gjelder medlemsmassen. Jeg må be om dokumentarisk belegg for denne påstanden.
- Framstillinga av streikebevegelsen i 1905 er meget ensidig: til tross for en meget detaljert beskrivelse av

flere streiker nevnes ikke den store Bakustreiken med ett eneste ord - selv om det var denne som på mange måter dannet opptakten til hendelsene i 1905. (Bakustreiken fant sted i desember 1904). Saken er vel imidlertid den at Bakustreiken var ledet av bolsjeviker (bl.a. Stalin). Tilsvarende mønster ser en også gjennom at Ivanovo-Vosnesensk-streiken som var ledet av bolsjevikenes sentralkomite ikke nevnes med ett ord. Etter disse og liknende utelatelser, er det sjølsagt lett å konkludere slik som O.F. med at 1905-hendelsene "utelukkende var dominert av massenes spontanitet"... Dette er en del av grunnlaget for de seinere påstandene om at bolsjevikene led av sviktende massestøtte innen proletariatet. Heller ikke her er det vel snakk om bevisste utelatelser fra O.F.'s side - derimot blir det jo lettere å forstå "forglemmelsene" når en ser at O.F.'s kilde for vedkommende avsnitt utelukkende (?) later til å være Rosa Luxemburgs artikkel "Schriften zur Theorie der Spontanität"...

- Andre teser av O.F. angående partibygging finner vi på side 57 hvor han tar klart avstand fra partiets vedtak på sin 10.kongress om forbud mot danning av fraksjoner. Merk at SUKP hadde en adskillig mer liberal stil i dette spørsmålet enn f.eks. KKP - og dessuten at reelle fraksjoner i praksis ble tillatt å drive sitt spill innen SUKP og fritt bygge opp egne kontaktnett innen partiet helt opp til slutten av 20-tallet. Så vidt jeg kan forstå var det heller snakk om ultrademokratiske feil enn det motsatte slik O.F. hevder.
- Påstandene om "ideologisk forflating" blir også for overfladisk behandlet. Hvis en først skal gi seg inn på den viktige og interessante oppgaven å analysere utviklinga av SUKPS's ideologiske nivå, må en i det minste vurdere det historisk. F.eks. må en se på når partiet hadde store vervekampansjer (1919 og 1924) og på den andre siden rense-kampanjer (1922 og 1923) slik at analysen blir konkret knyttet til medlemmenes erfaringsbakgrunn osv. Videre tror jeg det er for drastisk å påstå at "den teoretiske debatten ble sentralisert og forbeholdt de høyeste partiorganene." Husk at alle de store debattene innen partiet i første del av 20-tallet ble ført som kampanjer innen hele partiet - annet viktig arbeid ble ofte lagt til side - og debattene ble flere ganger avsluttet med alminnelig uravstemning innen partiet. Den eneste (!) kilden for den overfornevnte påstanden er forøvrig et sitat fra hva et partimedlem skal ha sagt på kongressen i 1924... Dette er billig kritikk, O.F.!

Det kunne vært fristende å spandere et avsnitt på framstilling av diskusjonen om revolusjonstaktikken i Russland mellom Lenin og Trotskij. Her tillegges Lenin Trotskijs synspunkter (og omvendt) - og til syvende og sist påstås det at Rosa Luxemburg (av alle) var den som staka opp den linja som Lenin til sist angivelig hoppet over på i 1917.... Inkarnasjonen av bakvendtland kommer vel når det på side 43 påstås at "For Lenin rommet den russiske utviklingen utelukkende en borgerlig-demokratisk revolusjon og først etter en *lengre fase* med borgerlig demokrati og først og fremst etter en proletarisk maktovertakelse i Europa kunne det russiske proletariatet for alvor sette sosialismen på dagsorden". Dette er jo ganske nøyaktig det motsatte av den taktikken Lenin (som førstemann) utviklet i 1905 og som han siden stod fast på og gjennomførte, - også i 1917. Har ikke O.F. lest Lenins bok "To slags taktikker for det russiske sosialdemokrati" - har han ervervet seg kjennskap til Lenins syn kun gjennom studium av Trotskijs utlegning av Lenin? Framstillinga av taktikkspørsmålene (side 43-47) er i det hele tatt så forvirrende og misvisende at tilsvarende knapt nok kan være prestert tidligere. Ytterligere og mer detaljert debatt på dette får av plasshensyn utstå til seinere.

For meg virker det som om O.F. hadde stilt seg oppgaven å lage en historisk begrunnelse for hvorfor revolusjonen i Russland mislyktes allerede i starten (slik han ser det). I fall dette er riktig må en vel kunne si at det forutintatte utgangspunkt avspeiler seg i den uvitenskapelige framstillinga. Og uansett om dette siste måtte være en urettferdig hard anklage står det i alle fall fast for meg at O.F.'s bidrag til russisk revolusjonshistorie er lite lærerikt.

Til slutt: Spørsmålene vi debatterer er svært viktige både fordi de stiller spørsmål om hvordan en skal oppsummere den internasjonale kommunistrørslas historie og fordi vi kan lære mye av dem når program, strategi og taktikk for den revolusjonære rørsla i Norge skal utvikles. Dette innlegget fra min side har kan hende ikke bidratt med så store nyvinninger - det har da også i større grad vært ment som et forsøk på å rydde unna en del synsmåter som snarere fører debatten i stampe enn å bringe den konstruktivt framover. Debatten må for all del ikke betraktes som avsluttet i den forstand at den endelige og sanne konklusjonen skulle være nedtegnet - imidlertid håper jeg også at de av spørsmålene som kommer opp som er av mer prinsipiell interesse (og derfor peker utover russisk historie) kan innrettes på forholdene i Norge og den politikken vi revolusjonære bør følge her hvis vi skal unngå å forspille revolusjonen på samme måte som i Sovjetunionen.

Trondheim i april 1973

Sæmund Fiskvik